

ZENGEZUR KORİDORU ÇERÇEVESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER; BÖLGENİN TARİHİ ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRMELER

İlaha KHANTAMİROVA

-

Analiz No : 2026 / 3

23.01.2026

Trump Uluslararası Barış ve Refah Yolu (TRIPP) adıyla resmileşen Zengezur Koridoru, yalnızca bir ulaşım hattı olarak değil, aynı zamanda bölgesel ve küresel ölçekte güç dengelerini ve jeopolitik rekabeti doğrudan etkileyen stratejik bir proje olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle koridor, Güney Kafkasyadaki mevcut siyasi ve güvenlik mimarisinin yeniden şekillenmesinde önemli bir araç hâline gelmiştir.

Son aylara kadar Azerbaycan tarafı, kendi topraklarında gerekli altyapı çalışmalarına başladığını kamuoyuna duyururken, Ermenistan tarafından konuya ilişkin açık ve net bir tutum ortaya konulmamıştı. Ancak yakın dönemde Ermenistan ile ABD arasında, iki ülkenin dışişleri bakanları düzeyinde gerçekleştirilen temaslar, Zengezur koridoru projesinin hayata geçirilmesine yönelik taraflarca somut adımlar atılmaya başlandığını göstermiştir.

Bu bağlamda, 13 Ocak 2026 tarihinde ABD ve Ermenistan arasında, Zengezur koridoru ya da diğer adıyla TRIPP Projesi kapsamında yeni bir mutabakata varılmıştır. ABD ve Ermenistan Dışişleri Bakanları Marco Rubio ile Ararat Mirzoyan, Waşingtonda bir araya gelerek TRIPP Projesinin uygulamasına ilişkin çerçeve belgesini kamuoyuna açıklamıştır. Söz konusu belgede, koridorun inşası ve işletilmesi amacıyla TRİPP Geliştirme Şirketinin kurulması; ilk 49 yılda şirket hisselerinin %74ünün ABDye, %26sının ise Ermenistana ait olması öngörülmüştür.

Mutabakat kapsamında iş birliğinin ilk başlarda 49 yıl; gerekli görülmesi halinde ise ilave 50 yıl uzatılması öngörülmüştür. İkinci 50 yıllık dönemde Ermenistanın şirketteki hisse oranının %49a çıkarılması planlanmıştır[1]. Bununla birlikte Ermenistan, koridor üzerinde mutlak ve tartışmaya kapalı egemenlik haklarına sahip olacağını; TRIPP alanı içinde Ermenistan yasalarının uygulanacağını ve güvenliğin Ermenistan kolluk kuvvetleri tarafından sağlanacağını ifade etmiştir. Amerikan şirketinin demiryolu ve karayolu altyapısının inşası ile geliştirilmesinden sorumlu tutulması beklenmektedir.

Ermenistan ve ABD arasında varılan bu mutabakat, uzun süredir belge düzeyinde kalan girişimlerin gerçekleşmesine yönelik atılmış önemli somut adım olarak değerlendirilebilir. Bu gelişme, Zengezur Koridorunun yalnızca Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki bir ulaştırma meselesi olmayıp, bölge dışı aktörlerin de doğrudan dahil olduğu çok katmanlı, ekonomik ve jeopolitik bir sürece dönüştüğünü göstermektedir.

Bu çerçevede Zengezur Koridoru ya da TRIPP Projesi, tarihsel arka planı ile güncel siyasi, ekonomik ve güvenlik boyutları birlikte ele alınması gereken; bölgesel olduğu kadar küresel düzeyde de etkiler doğurması muhtemel stratejik bir girişim niteliği taşımaktadır. Koridorun tarihsel konumu, güvenlik boyutu ve bölgesel dengeler üzerindeki olası etkilerinin yeniden değerlendirilmesi bu nedenle önem arz etmektedir.

Zengezurun Tarihi ve Coğrafi Yapısına Kısa Bir Bakış

Zengezur bölgesi, Güney Kafkasyanın en uzun dağ silsilelerinden olan Zengezur silsilesi üzerinde yer almakta olup, günümüzde Azerbaycan Cumhuriyetinin güneybatısı ile Ermenistanın güneydoğusu arasında bölünmüş durumdadır. Azerbaycan sınırları içinde kalan bölüm Doğu Zengezur, Ermenistan sınırları içinde kalan bölüm ise Batı Zengezur olarak adlandırılmaktadır. Bu coğrafi bölünme, yalnızca fiziki bir ayrışmayı değil, Güney Kafkasyadaki siyasi ve jeopolitik dengeleri şekillendiren tarihsel bir kırılmayı da yansıtmaktadır.

Kaynaklarda Sünik ve Sisakan adlarıyla da anılan Zengezurun adını, bölgede yaşamış eski Türk topluluklarından aldığı ve Zengezur isminin 14. yüzyıldan itibaren kullanıldığı bilinmektedir[2]. Bölge, tarih boyunca Güney Kafkasyanın diğer alanlarına benzer şekilde çeşitli imparatorluk ve hanedanlıkların yönetimi altında kalmış; Sasani, Arap, Selçuklu, Moğol, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi ve Afşar hanedanlığı dönemlerinde Azerbaycan coğrafyasının bir parçası olarak idare edilmiştir.

19. yüzyılda Rusya İmparatorluğunun bölgeyi işgaliyle birlikte Zengezur, imparatorluğun idari sistemine dahil edilmiştir. Rus yönetimi, hâkimiyetini pekiştirmek amacıyla idari yapılanmayı sık sık yeniden düzenlemiş; bu durum Zengezurun zaman zaman farklı idari birimlere bağlanmasına, zaman zaman ise müstakil bir idari yapı olarak yönetilmesine yol açmıştır. Bu değişken idari uygulamalar, ilerleyen dönemde bölge üzerindeki egemenlik tartışmalarının tarihsel zeminini oluşturan önemli unsurlardan biri hâline gelmiştir.

Buna rağmen, gerek Rusya İmparatorluğu dönemi, gerekse 1918 □□□□ yılları arasındaki bağımsızlık sürecinde Zengezur, fiili ve hukuki olarak Azerbaycan idaresi altında kabul edilmiştir. Ancak bu dönemde bölgede Ermeni silahlı gruplarının faaliyetlerinin artması, güvenlik ortamını ciddi biçimde zayıflatmış; Azerbaycan hükümetinin aldığı önlemlere rağmen kalıcı istikrar sağlanamamıştır.

Azerbaycanın Sovyetleşmesinin ardından Ermenistan Cumhuriyeti, Zengezur üzerinde hak iddiasında bulunmuş ve bu talep çerçevesinde Sovyet Rusyası ile müzakereler yürütmüştür. Ermenistanın da Sovyetleşmesinin ardından, 2 Aralık 1920 tarihinde

Erivanda Sovyet Rusyası ile Sovyet Ermenistanı arasında imzalanan askerî-siyasi anlaşma bu sürecin dönüm noktası olmuştur. Söz konusu anlaşma ile Ermenistanın Sovyetleşmesi karşılığında eski İrevan Guberniyasının tamamı ve Zengezurun bir bölümü Sovyet Ermenistanına dâhil edilmiştir. Bu karar sonucunda Zengezur fiilen ikiye bölünmüş; Laçın, Kubadlı ve Zengilanı kapsayan Doğu Zengezur Azerbaycanda, Meğri, Gorus ve Gafanı kapsayan Batı Zengezur ise Sovyet Ermenistanında bırakılmıştır. Zengezurun bu şekilde parçalanması, yalnızca toprak paylaşımı meselesi olmamış; Azerbaycana bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin ana kara ile olan kara bağlantısının kesilmesine yol açarak, günümüze kadar uzanan jeopolitik ve stratejik sonuçlar doğurmuştur.

Zengezur Meselesinin Güncel Dönüşümü

Sovyetler Birliğinin uyguladığı merkeziyetçi politikalar ve bağımsızlık sonrasında devam eden Karabağ Savaşı sürecinde Zengezur meselesi uzun süre gündemin dışında kalmıştır. Ancak Karabağ Savaşının sona ermesiyle birlikte konu yeniden ele alınmış; bu kez tarihsel ve hukuki bir tartışma alanı olmaktan ziyade, küresel ve bölgesel ölçekte stratejik katkılar sunması beklenen bir ulaşım ve geçiş projesi çerçevesinde gündeme taşınmıştır.

Bu dönüşümün en somut göstergelerinden biri, 15 Haziran 2021 tarihinde Azerbaycan ile Türkiye arasında imzalanan ve ikili iş birliğini kapsamlı biçimde ele alan Şuşa Beyannamesi olmuştur. Söz konusu belge, Zengezur Koridoru ifadesinin resmî düzeyde ilk kez yer aldığı metin olması bakımından dikkat çekmektedir[3]. Kısaca ifade etmek gerekirse, Elet (Bakü) □□□□□□ (Nahçivan) ile Mincivan (Zengilan) □□□□□□ (Nahçivan) hattında yer alan ve günümüzde Zengezur Koridoru olarak adlandırılan Mehri (Zengezur) □□□□□□□□□ (Zengezur) demir yolu, 20. Yüzyılın başlarından I. Karabağ Savaşına kadar Güney Kafkasyanın ulaşım ve lojistik sisteminde önemli stratejik rol oynamıştır[4].

1990 yılının başlarında başlayan savaş süreci nedeniyle Azerbaycana ait demir yolu hatlarının 240 kilometreden fazla bölümü işgal altında kalmış ve ulaşım faaliyetleri durdurulmuştur. Ancak II. Karabağ Savaşının ardından Zengezur Koridoru meselesi yeniden gündeme gelmiş ve bu kez konu, yalnızca bölgenin tarihsel ve stratejik önemine dayalı bir tartışma olmaktan çıkarak, değişen küresel ve bölgesel gelişmeler ışığında çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır.

Başlangıçta Ermenistan tarafı söz konusu geçiş hattının yeniden faaliyete geçirilmesine karşı çıkmış; ancak zaman içerisinde resmî düzeyde gerçekleştirilen temaslar, Ermenistanın bu konudaki yaklaşımında belirli bir değişimin ortaya çıktığını göstermiştir. Özellikle Dubaide gerçekleştirilen görüşmeler ve bu süreci takiben Zengezur Koridorunun açılmasına ilişkin Washingtondaki temaslar, Ermenistanın projeye yönelik tutumunun kademeli olarak daha esnek ve pragmatik bir çizgiye evrildiğine işaret etmiştir.

Bu süreçte Ermenistan yönetimi hem muhalefet çevrelerinin hem de kamuoyunun eleştirileriyle karşı karşıya kalmıştır. Muhalif kesimler, Zengezurda ABDnin sürece dâhil olmasını ve Azerbaycan ile iş birliği yapılmasını egemenlik açısından sakıncalı bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Buna karşın Ermenistan hükümeti, ulaşım hattının açılmasının ülkenin ekonomik kapasitesini artıracağı ve bu durumun uzun vadede siyasi manevra

alanını genişleteceği argümanını ön plana çıkarmıştır. Güncel söylemlerde Ermeni yetkililer, söz konusu ulaşım yolunu Ermenistanın dışa açılımı ve uluslararası lojistik güzergâhların kesişim noktalarından biri hâline gelme potansiyeli üzerinden değerlendirmektedir.

Zengezur Koridorunun küresel ve bölgesel anlamda beklenen sonuçlar ve güvenlik tehditleri.

Zengezur Koridoru, Orta Koridorun bir parçası olarak Orta Asya, Hazar Bölgesi, Azerbaycan ve Ermenistanı Türkiye üzerinden Avrupaya bağlamayı amaçlayan stratejik bir geçiş projesi olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle söz konusu koridor, Avrupa ile Asya arasındaki en kısa ve en işlevsel ticaret güzergâhlarından biri olma potansiyeline sahiptir. Projenin hayata geçirilmesi, yalnızca ulaştırma alanında değil, aynı zamanda enerji güvenliği ve ekonomik entegrasyon açısından da küresel ölçekte önemli kazanımlar sunmaktadır.

Bununla birlikte Zengezur Koridorunun gündeme gelmesi, bölgedeki tüm aktörler tarafından aynı ölçüde olumlu karşılanmamıştır. Özellikle İran ve Rusya, koridor fikrinin ilk aşamalarında projeye yönelik rahatsızlıklarını açık biçimde ortaya koymuştur. Rusya ilerleyen süreçte koridora yönelik söylem düzeyinde destek açıklamalarında bulunsa da İran bu projeyi hem ekonomik çıkarları açısından olumsuz değerlendirmiş hem de ABDnin kendi kuzey sınırına bu denli yakın bir konumda yer almasına yönelik ciddi güvenlik kaygıları dile getirmiştir.

Küresel güç dengelerinin dönüşüm sürecinde olduğu mevcut durumda, İran ile uzun süredir sorunlu ilişkilere sahip olan ABDnin bölgede artan varlığı, İranın iç ve dış politikasındaki hassasiyetleri daha da derinleştirmiştir. İranda yaşanan iç karışıklıklar, rejim karşıtı protestolar ve ABDnin bu süreçlere yönelik tutumu, Tahran yönetimi tarafından ABDnin bölgedeki konumlanmasını daha da sorunlu hâle getiren unsurlar olarak algılanmaktadır. Bu bağlamda Zengezur Koridoru, yalnızca bir ulaşım projesi değil, aynı zamanda İran açısından stratejik çevrelenme endişelerini tetikleyen bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Bu tablo karşısında İran ile uzun yıllara dayanan iyi ilişkilere sahip olan Ermenistanın, ABDnin projede yüksek payla yer almasını kabul etmesi, Ermenistan □□□□ ilişkilerinin geleceğine dair soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir. Her ne kadar Ermenistan yönetimi, İranı yatıştırmaya yönelik açıklamalar yaparak iş birliğinin Tahranın çıkarlarına zarar vermeyeceğini vurgulasa da İranın ABDnin bölgede konumlanmasından duyduğu rahatsızlığı açık biçimde sürdürdüğü görülmektedir.

Tüm bu gelişmeler, Güney Kafkasyada yeni bir jeopolitik denge arayışının şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu süreçte Ermenistan dâhil bölgedeki tüm aktörler, ekonomik ve siyasi çıkarlarını önceleyen pragmatik bir yaklaşım benimsemekte; geleneksel ittifak ilişkilerinin ötesinde çok yönlü iş birliklerine yönelmektedir. Ermenistanın ABD ile iş birliğini derinleştirmesi, Azerbaycan ile ekonomik temelli yakınlaşmayı teşvik etmesi ve buna paralel olarak İran ile ilişkilerinde yeni bir denge kurma çabası, bölgede önümüzdeki

dönemde çok aktörlü bir düzenin ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir.

**Görsel:* TRT HABER

[1] Zengezur Koridoru: TRIPP projesinde hisse çoğunluğu ABD'de olacak, 20 Ocak 2026, https://www.bbc.com/turkce/articles/cvgd6d06ljvo

[2] Zəngəzurun tarixi coğrafiyası, 20 Ocak 2026, https://files.preslib.az/projects/zangazur/az/a1.pdf

[3] ŞUŞA BEYANNAMESİ, 20 Ocak 2026. https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-06-15-Azaebaycan-SusaBeyannamesi.pdf

[4] SSRİ zamanında Zəngəzur dəmir yolu kimə məxsus idi?, 23 Ocak 2026, https://axar.az/news/kult/679124.html

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: KHANTAMİROVA, İlaha. 2026. "ZENGEZUR KORİDORU ÇERÇEVESİNDE YAŞANAN GELİŞMELER; BÖLGENİN TARİHİ ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRMELER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2026 / 3. Ocak 23. Erişim Kasım 20, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/ZENGEZUR-KORIDORU-CERCEVESINDE-YASANAN-GELISMELER-BOLGENIN-TARIHI-UZERINE-GENEL-DEGERLENDIRMELER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır